

Geen hype, maar kantelpunt: AI verandert het onderwijs

Julian de Groot (links) en Jeffrey Alderliesten. (Foto: RGO)

MIDDELHARNIS - Met de komst van ChatGPT in november 2022 veranderde de dagelijkse onderwijspraktijk op middelbare scholen in rap tempo. Ook op het RGO College en de RGO Beroepscampus in Middelharnis werd duidelijk dat artificial intelligence (AI) geen tijdelijke hype is, maar blijvende gevolgen heeft voor de manier waarop leerlingen werken.

Door Klazina de Bakker

"Sommigen leerlingen lieten complete opdrachten schrijven, terwijl docenten dat niet doorhadden. Vooral bij Nederlands en moderne talen raakte het de kern." Die ervaring staat Jeffrey Alderliesten en Julian de Groot van de RGO nog scherp bij. Alderliesten is docent aardrijkskunde, geeft ICT-lessen aan brugklassers en coördineert als I-coach de digitale geletterdheid op school. De Groot is hoofd ICT en docent informatica in de bovenbouw en richt zich op de techniek achter AI. Beiden zijn nauw betrokken bij het AI- en IT-beleid van de school.

"Het was al snel duidelijk dat schrijfpdrachten voortaan in de les getoetst moeten worden, zonder hulp van technologie", zegt De Groot.

Bewustwording

De eerste stap op school was daarom vooral:

laten zien wat AI is en hoe makkelijk het mis kan gaan. Juist dat generatieve deel, het 'iets kunnen maken', was voor veel docenten nieuw. Daarom werd er in 2023 een cursusdag georganiseerd voor collega's.

De heersende gedachte dat je achteraf kunt controleren of er AI is gebruikt, klopt niet, zegt De Groot. "Plagiaatcontrole is sinds de komst van AI gewoon over en uit. Het is technisch gezien allemaal te omzeilen." De boodschap aan collega's werd daarmee duidelijk: "Dit is er en het gaat niet weg. Daar moet je rekening mee houden in je lespraktijk."

Nadruk op training

Het AI-beleid op de RGO is nog vers. Sinds 18 december is het officieel vastgelegd, nu nog met name gericht op docenten. Het gebruik van AI verbieden of technisch dichttimmeren werkt volgens De Groot en Alderliesten niet. "We willen ruimte houden voor goede initiatieven. Daarom hebben we geen vaste richting gekozen, mede omdat het in onderwijsland ook niet gebeurt." Het beleid wordt regelmatig geëvalueerd. "Want de technologie gaat gewoon heel hard."

Een belangrijk punt is privacy. "Als docenten inloggen met hun RGO-account, blijven de vragen en data binnen de schoolomgeving", legt De Groot uit. "Maar gebruik je een privéaccount, dan verdwijnt alles in een dataset ergens in Amerika. Dat kunnen wij niet controleren."

Daarom ligt de nadruk op scholing. Van collega's wordt verwacht dat zij eerst een basisniveau halen via de Nationale AI-cursus. Tijdens studiedagen wordt vervolgens gedifferentieerd, zodat iedereen

op zijn eigen niveau kan instappen. Daarnaast worden collega's regelmatig proactief op de hoogte gehouden van updates en nieuwe functies via het Intranet.

AI als hulpmiddel

De kern van de aanpak is dat AI een hulpmiddel blijft. "TCT kan een middel zijn om een doel te bereiken, en niet andersom", zegt Alderliesten. "We koppelen AI daarom aan concrete doelen, zoals het maken van een lesplan, het herschrijven van een e-mail of het samenvatten van een beleidsstuk."

Volgens De Groot kan dat docenten tijdswinst opleveren. Tegelijk waarschuwt hij voor kritiekloos gebruik. "AI geeft niet altijd een perfect antwoord. Je moet de output kunnen beoordelen en niet klakkeloos overnemen."

Bij docenten is er overschatting en onderschatting in het werken met AI, merkt Alderliesten. "Sommige collega's zijn al veel verder dan ze denken, terwijl anderen van mening zijn dat ze AI al volledig gebruiken, terwijl er nog veel meer mogelijk is."

Grenzen en afspraken

Een belangrijk punt daarbij is eerlijkheid richting leerlingen. "Opdrachten moeten zo worden ontworpen dat AI geen oneigenlijk voordeel oplevert voor leerlingen, omdat sommigen bijvoorbeeld thuis een duur abonnement hebben. Dan ga je ongelijkheid in de hand werken."

Ook bij het beoordelen ligt een duidelijke grens. "Als docent ben je altijd eindverantwoordelijk voor een objectieve en transparante beoordeling. AI mag

daarbij ondersteunen, maar nooit het beoordelingsproces volledig overnemen of een onverklaarbare beoordeling geven."

In het beleid is vastgelegd wat de school wel en niet accepteert bij het gebruik van AI. Vermelding is niet altijd verplicht, maar er wordt wel een professionele afweging verwacht. "Het maakt verschil of je een spellingscontrole gebruikt of een hele tekst laat schrijven."

Tegenreactie

Volgens De Groot is een tegenreactie vanuit de maatschappij onvermijdelijk. "Het gaat eerst door een dal, voordat duidelijk wordt wat we wel en niet acceptabel vinden." Dat verklaart de uitersten die nu zichtbaar zijn: mensen die AI volledig afwijzen en mensen die AI zien als de oplossing voor al het werk. "En geen van beiden heeft gelijk", zegt Alderliesten. "Het is een tussenweg."

Beleid voor leerlingen

Het huidige beleid is vooral gericht op medewerkers, maar de volgende stap zijn leerlingen. "Het liefst hebben we voor het eind van het schooljaar een eerste opzet voor een AI-beleid voor leerlingen", zegt De Groot. Het onderwerp komt nu al aan bod in ICT-lessen over mediawijsheid.

Aan een leerlingenbeleid zit wel een duidelijke voorwaarde. "Een docent kan zeggen: ik gebruik het niet. Dat kan, maar je leerlingen doen het wel. Daarom moet elke docent weten wat er binnen zijn of haar vak gebeurt en hoe je leerlingen begeleidt, zodat ze hun doelen blijven behalen."

Ook ouders spelen daarbij een rol, zegt

Alderliesten. "Wij trainen leerlingen in de klas, maar thuis gebeurt er ook van alles. Wat gebeurt er op de slaapkamer als een kind huiswerk maakt of met een AI praat?"

Waarom leerlingen AI gebruiken

De docenten kijken niet alleen naar regels, maar ook naar de motivatie achter AI-gebruik. De Groot noemt het voorbeeld van een Amerikaanse professor die een 'Trojaans paard' verstopte in een opdracht om AI-gebruik te detecteren. Studenten die AI gebruikten, vielen direct door de mand. "Daaruit bleek dat het niet alleen om gemak ging. Veel studenten deden het uit faalangst: liever een perfect klinkende tekst van een machine dan zelf iets proberen en fouten maken. Juist dat vond de professor zorgelijk, omdat fouten maken bij leren hoort."

Volgens De Groot en Alderliesten raakt dat de kernvraag: wat voor soort leerlingen wil je opvoeden en hoe leren ze verantwoord omgaan met technologie? "Dat is lastig te vangen in beleid en vraagt vooral om gesprek met collega's over hoe je dit concreet in lessen verwerkt."

Kwestie van tijd

Ze verwachten niet dat iedereen meteen enthousiast wordt. "Je hebt natuurlijk altijd collega's die kritisch zullen blijven, net zoals er altijd koplopers zijn." Alderliesten denkt dat AI op een gegeven moment normaal wordt. "Vergelijk het met eerdere veranderingen op school: het smartboard, Google als zoekmachine. Ook toen was er weerstand. Collega's die zeiden: 'Ik wil alleen maar uit het boek werken' of: 'Ik gebruik dat niet.' Maar uiteindelijk wordt het normaal. Het is een kwestie van tijd voordat het met AI ook zo is. Voor leerlingen en docenten."

De Groot: "Ik denk dat de meeste docenten omarmen dat hun leerlingen AI gebruiken om dingen beter te begrijpen. Als je dat proces kunt sturen, ga je mee met hun wereld. AI gebruiken ze toch wel, dan kun je ze daar maar beter bij helpen."

Wat verandert er echt?

Kun je zeggen dat AI echt gaat zorgen voor een heel andere manier van werken in het onderwijs? Dat vindt Alderliesten te kort door de bocht. "Ik denk dat het doel van het onderwijs het onderwijzen van kennis en vaardigheden is. En of je dat nou doet met het ene middel of met het andere middel, het doel blijft hetzelfde." Kennis is daarbij cruciaal. "Je moet eerst kennis

hebben van datgene waar je een vraag over stelt, zodat je de output van het AI-model op waarde kunt schatten."

De Groot vergelijkt AI met een antwoordenboekje. "Sommigen schrijven alles over, anderen gebruiken het als controlemiddel. Zo kun je AI gebruiken om je werk te verfijnen en te verbeteren. We moeten voorkomen dat we een generatie opvoeden die denkt: als ik dit door AI laat maken en ik geef dat aan een ander, dan ben ik er. Dat zijn niet de mensen die onze maatschappij moeten gaan runnen."

Kansen en risico's

De boodschap aan leerlingen is nuchter en tweeledig. "Je kunt AI gebruiken om je doel te bereiken", zegt Alderliesten. "Wees je daarbij wel bewust van de kansen en de risico's."

De Groot benadrukt opnieuw hoe AI is ontworpen. "Niet om kritisch te zijn, maar om je zo lang mogelijk vast te houden. Hoe meer vragen je stelt, hoe meer data, hoe meer geld voor de ontwikkelaar." Zijn advies aan leerlingen: "Praat erover in de les. Ga in gesprek met je docent over hoe je AI voor dat vak het beste kunt gebruiken. Want een docent kan vakkennis en context toevoegen en je behoeden voor fouten." Tegelijk wordt initiatief van leerlingen gewaardeerd. "Als een leerling zelf op onderzoek uitgaat, ook via AI, is dat eigenlijk al te prijzen. Maar de basis blijft: zonder AI zou je het ook moeten kunnen."

Wat betreft de docenten zegt Alderliesten: "Belangrijk is dat collega's de noodzaak ervan gaan zien. Want zodra duidelijk is waarom we hier iets mee moeten, volgt de rest bijna vanzelf: bewustwording, basiskennis over hoe AI werkt en het inzicht hoe je het als hulpmiddel kunt inzetten. Voorwaarde is dat je ervoor openstaat."

De Groot besluit: "Deze technologie is niet meer weg te denken. Dat betekent dat ook het vak en de manier waarop je lesgeeft veranderen. Sterker nog: het is al aan het veranderen." Alderliesten vat het mooi samen: "AI is geen hype. Het is iets wat een verandering teweegbrengt. En over tien jaar zeggen we waarschijnlijk: dit was een kantelpunt in het onderwijs."

Dit artikel is het eerste deel van een tweeluik; volgende week: 'Wat AI verandert op CSG Prins Maurits'

Serie AI uitgelegd

In deze serie laten we zien hoe AI (artificial intelligence of kunstmatige intelligentie) in de praktijk wordt gebruikt, van werkvloer tot woonkamer. Welke toepassingen komen mensen tegen, wat levert het op aan gemak en tijdswinst, en waar zitten de vragen of risico's?

AI (artificial intelligence), ook wel kunstmatige intelligentie, is een verzamelnaam voor slimme computerprogramma's die taken kunnen doen waar je normaal je hoofd bij nodig hebt. Denk aan teksten samenvatten, vertalen, plannen maken of een foto herkennen. Het systeem leert van heel veel voorbeelden, herkent patronen en voorspelt razendsnel een logisch vervolg. Het denkt niet als een mens, maar de antwoorden kunnen wel menselijk klinken.

Je ziet AI vaker dan je denkt: in navigatie, streamingdiensten, chatbots en zelfs bij "mogelijk spam" op je telefoon. Handig, maar niet feilloos: AI kan fouten maken of dingen verzinnen. Check belangrijke info daarom altijd zelf en deel liever geen persoonlijke gegevens.

De tekst in dit kader is gemaakt met behulp van ChatGPT (dus: AI, uitgelegd door AI).